

Sammenstød og harmoni

Ved kommunalreformen blev Næstved Kommune lagt sammen med fire omegnskommuner. Det har ført til harmoni, det har ført til sammenstød, og det har ført til en planchefs afgang. Og det lyder mere dramatisk, end det er.

Af LARS MADSEN / Storyhouse

Før kommunalreformen var Næstved en kommune med 48.000 indbyggere, og kommunen var stort set identisk med byen. Efter kommunesammenlægningen er indbyggertallet blevet katapulteret til omtrent 80.000, og Næstved Kommune er ikke længere en bykommune.

I stedet er den en mere *hel* kommune.

Omegnskommunerne Fladså, Fuglebjerg, Holmegaard og Suså er nemlig blevet opslugt, og kommunen indbefatter nu store landområder og adskillige landsbyer.

Jean-Pierre van Tittelboom – som var plan- og miljøchef indtil den 1. januar 2007, hvor kommunesammenlægningen trådte i kraft – kan godt lide tanken.

”Vi har været rimelig heldige,” siger han.

”Der er blevet en bedre fordeling mellem by- og landområder i kommunen. Strukturmæssigt har det givet en meget fin balance. Omegnskommunerne var et naturligt opland for den gamle købstad Næstved. Vi er for eksempel meget heldigere end Slagelse, der nu har tre købstæder i kommunen.”

KULTURFORSKELLE

Ved kommunesammenlægningen blev det besluttet, at hele den kommunale administration fraset nogle servicekontorer skulle koncentreres i Næstved. For plan- og miljøafdelingens vedkommende har det betydet en fremgang fra cirka 30 til cirka 70 medarbejdere. Antallet af underafdelinger i afdelingen er desuden øget til fire, således at den nu tæller Fysisk Plan (hvor Jean-Pierre van Tittelboom nu slår sine folder som planmedarbejder), Byggesag, Miljø og Affald samt Natur og Vand.

”Man kan sige, at tre meget forskellige kulturer er nu blevet samlet. De små kommuner havde en bestemt kultur, Næstved Kommune havde en bestemt kultur, og amterne – som vi også har overtaget opgaver fra – havde deres. Det handler om forskellige faglige holdninger og forskellige måder at administrere på,” siger Jean-Pierre van Tittelboom og giver et eksempel:

”I Næstved har vi haft flere faglige medarbejdere end i de små kommuner, så vores lokalplaner er selvfølgelig af en anden kvalitet. De små har ikke haft ressourcer til det samme. Én medarbejder har måske skulle lave både lokalplaner og kommunalplan og samtidig behandle byggesager. Derfor oplever vi, at mange lokalplaner ikke er lige så gennemtænkt som vores. I nogle af de små kommuner har man desuden nok administreret mere lempeligt end os. For eksempel når det handlede om rejsningen på et tag eller opførelse af rækkehuse i et område, der var udlagt til parcelhuse. Det slås vi lidt med nu, hvor vi gerne vil have ensartethed i administrationen.”

Problemet er, at alle borgere jo skal behandles ens, hvilket er lidt svært, når de tidligere er blevet behandlet forskelligt alt afhængigt af, hvor de boede.

”Det er ikke så smart, hvis der allerede er givet fire-fem dispensationer et sted. Vi må jo ikke gøre forskel på folk.”

NEDTRAPNING

En anden konsekvens af kommunesammenlægningen og den større forvaltning har været, at arbejdsgangen på nogle punkter har ændret sig. Den direkte kontakt med politikerne varetages nu primært af direktøren og afdelingslederen i modsætning til tidligere, hvor de fleste medarbejdere med jævne mellemrum deltog i udvalgmøder.

”Jeg tror, det er en tendens, vi har overtaget fra amterne,” siger Jean-Pierre van Tittelboom.

”Der er både fordele og ulemper ved det. Ulempen er nok, at vi savner dialog om principperne i vores måde at administrere på. Fordelene er, at vi ikke får så mange borgerhenvendelser viderebragt ukritisk gennem politikerne, samt at vi har fået lavet et stærkere administrationsgrundlag, vi kan agere ud fra.”

Jean-Pierre van Tittelboom kunne godt have siddet med i udvalgmøderne. Han var trods alt plan- og miljøchef frem til 1. januar 2007, en titel han har haft i 11 år. Før da var han planchef, og hans ansættelse i Næstved Kommune strækker sig helt tilbage til 1978.

Men Jean-Pierre van Tittelboom fyldte 63 i år. Og mens han havde overvejet at fortsætte på posten, hvis plan- og miljøafdelingen blev splittet i to, var han ikke sen til at træde et par trin ned ad stigen, da det ikke skete. Den belgiskfødte arkitekt havde godt luret, at sammenlægningen ville betyde ekstra arbejde flere år frem.

”Jeg kunne også være blevet kontorchef eller chefkonsulent i afdelingen, men det har jeg igen valgt fra. Jeg vil gerne have mere personlig frihed til at passe mit privatliv. Nu er jeg nede på 37 timer om ugen, og det er en stor forskel i forhold til før. Det har været en stor beslutning at trappe ned, men jeg har efterfølgende været utroligt glad for den. Jeg gider ikke knokle som død og helvede i fire-fem år og så falde om, når jeg skal til at nyde min pension,” siger Jean-Pierre van Tittelboom, som ved siden af arbejdet og en lang række fritidsinteresser også lige skal passe Repræsentantskabet i Arkitektforeningen, som han har været medlem af i 25 år, lederposten i AA Østifterne og selvfølgelig Arkitekternes Pensionskasse, som han har været formand for i 18 år.

KÆMPE PROCES

Som almindelig planmedarbejder glæder Jean-Pierre van Tittelboom sig også over i dag at kunne koncentrere sig om det faglige, mens andre må tage sig af lønforhandlinger og administration. Han har savnet at kunne fordybe sig lidt mere.

På bordet foran ham ligger lige nu lokalplaner, koordineringen af en studierejse for byrådet og lokalplaner, som skal fortolkes. Det sidste kan der godt gå en del tid med.

”Det er en kæmpeproces det her, og mange har undervurderet den,” siger han.

”Det er vanskeligt, men også meget spændende at være med. De fleste her er positive. Vi skal til at lave en ny kommuneplan, hvor fem kommuners planer, som er meget forskellige i indhold og kvalitet, skal skrives sammen til en mere sammenhængende plan. Det bliver et kæmpe arbejde, men igen utroligt spændende. Man ser bredt, og jeg arbejder sammen med flere faggrupper end førhen. Det giver forskellige indfaldsvinkler. Specielt er det spændende, at vi nu også skal arbejde med det åbne land uden for bysamfundene.”

Og bliver det en dag for tungt, begynder alderen en dag at trykke, eller er det bare ikke spændende at slå streger længere, har Jean-Pierre van Tittelboom med sit farvel til lederstillingen åbnet en behagelig kattelerm for sig selv.

”Jeg bliver ved, så længe det er spændende. Men nu, hvor jeg ikke er chef længere, kan jeg holde op med kort varsel. Det er en frihed, der giver ro i sindet.”

ODENSE I FULDT FIRSPRING

Odense blev ikke ret berørt af det nye Danmarkskort, for kommunen bestod, som den var. Alligevel har byplanchef Jørgen Boe formentlig lige så travlt som kollegerne i landets øvrige kommuner, for han står midt i en stor intern omvæltning, og havnefronten skal omdannes, og de næste 10 år skal byen bruge en milliard på kulturbyggeri. Der er med andre ord meget, der skal klares, før Jørgen Boe går på pension – i år.

Af Lars Madsen / Storyhouse

Byplanchef Jørgen Boe fylder 63 i år. Derfor har han besluttet at gå på pension. Han anser det for et privilegium at kunne træffe sådan et valg og glæder sig til at nyde friheden. Han har trods alt arbejdet i Odense Kommune i 23 år.

Det er Jørgen Boes egen beslutning, det her. Og han står ved den. Men det er med blandede følelser:

”Det er virkelig spændende at være byplanchef i Odense lige nu. Der sker utroligt meget, og der ligger meget i støbeskeen. Så det er et lidt ærgerligt tidspunkt at gå på pension på. På den anden side har jeg været med til at sætte meget i gang,” siger Jørgen Boe.

Det seneste år har været vildt. I forbindelse med det seneste kommunalvalg blev det besluttet at omorganisere kommunen og danne en by- og kulturforvaltning.

”Odense Kommune består efter kommunesammenlægningerne, og vi er ikke blevet sammenlagt med andre kommuner. Men eftersom vi jo selv har lavet en stor organisationsændring, er der for tiden næsten ligeså turbulent i vores afdeling som i de sammenlagte kommuner. Også fordi der skal flyttes rundt i Odense Slot, hvor vi arbejder, og skabes plads til amtsmedarbejderne,” siger han.

Ud over turbulens har omorganiseringen ifølge Jørgen Boe betydet, at der pludselig er helt nye muligheder for at tænke kulturen ind i planlægningsarbejdet:

”Nu er jeg afdelingschef for både Kultur, Plan og Byggeri med mere end 125 medarbejdere. Det er et helt nyt område, i og med at kulturen er med, og det er både spændende og udfordrende. Det betyder, at de, der skaber byen, nu skal arbejde sammen med de, der udfylder den. Hvad enten det handler om pladser eller bygninger. Der er blandt andet blevet vedtaget en kæmpe kulturstrategi med masser af projekter i støbeskeen. Der skal opføres et stort musik- og teaterhus i OPP-regi. Vi er ved at være færdige med en stor sportsarena i forbindelse med kongresområdet og i færd med at ombygge idrætshaller. Vi er ved at opføre noget, vi kalder Kulturmaskinen, omkring Brandts Klædefabrik, hvor vi samler en række kulturinstitutioner. Og vi planlægger et vandkulturhus nede på havnen. Alle disse satsninger bruger kommunen og private investorer en lille milliard på de kommende 10 år.”

Inspirerende EU

Arbejdet med at integrere kulturen i byplanlægningen er naturligvis blevet indledt længe før 1. oktober 2006. Odense Kommune har eksempelvis praktiseret øvelsen gennem deltagelse i EU-projektet Liveable City, som løb fra 2003 til 2006 og blandt andet handlede om at formulere tiltag, der kunne skabe en mere levende bymidte. Blandt resultaterne tæller så forskellige ting som gavlmalerier, bydesign, blomsterfestival og julemarked.

”Det har givet os en masse inspiration at deltage i Liveable City. Vi søger i det hele taget gerne inspiration udefra og er faktisk med i meget internationalt arbejde,” siger Jørgen Boe.

”Lige nu er vi blandt andet med i et andet EU-projekt, som hedder Waterfront Communities. Vi er nemlig i gang med en omfattende havneomlægning, og det er helt generelt, at vi har koblet os på de projekter, hvor der har været mulighed for at få inspiration og videreudvikle vores ideer. Vi har et internationalt kontor, som er meget opmærksom på disse muligheder.”

Havneomlægningen blev planlagt for fire-fem år siden og handler om at gøre den inderste del af Odense Havn til en levende bydel med boliger, pladser og promenader. Men Jørgen Boe påpeger, at det samtidig har været vigtigt for byplanlæggerne at bevare nogle af de eksisterende bygninger og erhverv i området, så det ikke bare bliver en kedelig homogen boligmasse.

”Vi har faktisk fået ændret nogle af de generelle krav i miljøbeskyttelsesloven, så virksomhederne i en overgangsperiode på otte år må støje 5 dba over det normale,” fortæller han.

Udvikling inde og ude

Da Jørgen Boe blev ansat i 1984, var det som leder af byplanafdelingen. Han er uddannet arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole i København og arbejdede før Odense på tegnestuer i København og i Frederikssund Kommune. Lige siden han begyndte i kommunen, har han arbejdet med motorgaden Thomas B. Thriges Gade, som skærer sig brutalt gennem Odense bymidte og faktisk i årevis ifølge en lokalplan har skullet nedgraves. Der har imidlertid aldrig været penge til at føre projektet ud i livet.

Nu er gaden imidlertid atter kommet på tegnebrættet. Jørgen Boe og hans kolleger går med planer om at gøre Thomas B. Thriges Gade til en langt mere fodgængervenlig gade med mindre og mere langsomt kørende trafik. Det arbejde er en del af kommunens brug af kvarterplanlægning, som har været en aktiv strategi, siden der blev lavet en kvarterplan for bymidten i 1999.

”Vi er i færd med at omdefinere de store vejanlæg mellem bymidte og havn. Vores projekt vil blive lagt ud til offentlig debat blandt Odenses indbyggere. Blandt andet skal der holdes borgermøder og laves borgergrupper, ligesom vi gjorde i forbindelse med havneomlægningen,” siger Jørgen Boe.

En anden udvikling, han har kunnet iagttage gennem sine 23 år i kommunen, handler om selve måden, kommunens byplanlæggere arbejder på. Fra at have været opdelt i mindre, topstyrede afdelinger, er projektarbejdet under bredere paraplyer i stigende grad blevet normen, og det er Jørgen Boe særdeles tilfreds med.

”På næsten alle områder arbejder vi meget projektorienteret. Mange af vores medarbejdere har været på projektlederkursus, mens jeg mere er den, der har det overordnede ansvar. Det er mere en matrixorganisation nu. Vi har utrolig travlt, for der er et stort pres på både kerneopgaver og projektarbejder. Men det er jo spændende at være med til at sætte mange skibe i søen, og jeg bliver gang på gang overrasket over, hvor fantastisk meget mine medarbejdere kan, når de får lov,” siger han.

Jørgen Boe mener, at arbejdsformen har været en medvirkende årsag til, at han aldrig har haft svært ved at finde nye, kvalificerede medarbejdere – hvilket han har hørt kan være et problem i nogle kommuner.

”Vores måde at arbejde på her i afdelingen er med til at gøre den til en spændende arbejdsplads,” siger han.

GLOBALISERINGENS VINDE BLÆSER OVER KØBENHAVN

Arkitekt MAA Jan Christiansen har været stadsarkitekt i Københavns Kommune i fem år. I den periode har København rejst sig fra 1990'ernes bankerot, har fået international bevågenhed fra udenlandske arkitekter og er blevet en metropol i Europa. Kommunalreformen går derfor let henover byen, der er mere fokuseret på Malmö og Milano end på Middelfart og Målev. AA har talt med Jan Christiansen om, hvor Københavns arkitektur er på vej hen nu.

Af Sofus Rex, projektleder

København er en metropol om vi vil det eller ej

For nogle år siden beskrev sociologerne Manuel Castells og Saskia Sassens, hvordan metropoler og hovedsteder begyndte at konkurrere med hinanden på tværs af landegrænser frem for nationalt. Netop sådan en bevægelse ser Jan Christiansen ske for København lige nu:

"Hvis jeg for ti år siden havde sagt, at København skulle have både Havnebad og Jean Nouvel, ville folk tro jeg var fuldstændig tosset. Men nu er København blevet en metropol om vi vil det eller ej. Vi er centeret i *The Sound Region* og er efterhånden blevet vigtigere end Stockholm, Helsinki eller Oslo-regionen. Nogle af forklaringerne er, at vi ligger centralt i Øresundsregionen, og at vi har en stor lufthavn. Københavns status som metropol gør, at det derfor ikke er så interessant for byen, hvad der sker rundt om i de danske kommuner, men langt vigtigere at samarbejde og konkurrere med byer som Berlin og andre byer på den økonomiske 'streng', der går fra Stockholm til Milano. Også politikerne har fået øjnene på for, at vi skal satse på Hovedstaden som Danmarks centrum", forklarer Jan Christiansen.

Også arkitektonisk flytter globaliseringen på København. Efter flere århundreder, hvor danske arkitekter har været alene om at bygge i byen, har vi i dag en række værker på vej af internationale stjerner som Jean Nouvel, Norman Foster, Zaha Hadid og Daniel Libeskind.

København skal satse på sin egenart

Københavns egenart er for Jan Christiansen de mange irgrønne tårne og de lave bebyggelser. Og så er her velordnet: "Når jeg går rundt i København med udenlandske gæster er reaktionen, at alt er designet, alt er rent og smukt", fortæller Jan Christiansen. Han fortæller, at Københavns kommune er ved at formulere en arkitekturpolitik, som tager afsæt i de kvaliteter, byen har. Københavns egenart skal fungere som en rettesnor for arkitekturen fremover.

Fra store planer til den lille skala

For tiden taler politikere, arkitekter, planlæggere og borgere meget om de helt store planer, om den helt store skala. For Jan Christiansen er det vigtigt, at vi forstår at få de store planer gjort til nærværende arkitektur i øjenhøjde: "Det er vigtigt, at vi som arkitekter hele tiden arbejder med at omsætte de store planer til mindre skala og at skabe en spænding mellem stort og småt. Det er heldigvis noget, danske arkitekter lærer at have øjne for allerede på arkitektskolen, men det er ikke desto mindre en livslang læreproces. I forståelsen for skala ligger også nøglen til at undgå at vi realiserer ideer som fx motorringen langs søerne". Jan Christiansen glæder sig over, at København forstår at balancere mellem at tiltrække de store internationale arkitekters værker og samtidig have plads til at lave Havnebad og lytte til borgerne.

Højhuse er en naturlig del af en storby

I de seneste år er højhuse som symbol på storhed og vigtighed blevet drømmen for enhver by med ambitioner. Århus har fået sit prisme, og Ritt Bjerregaard og Klaus Bondam har formuleret en ambitiøs højhuspolitik for København.

Også Jan Christiansen mener, København har brug for at bygge i højden. "Vi vil gerne bygge højt i København for at få tæthed, og fordi høje huse er en del af at være en metropol", siger Jan Christiansen. "Københavnske højhuse skal understøtte vores profil med de grønne spir og tårne og samtidigt understrege den lave by", fortsætter han og tilføjer, at han synes fx Malmö er gået lidt over gevind med Calatravas Turning Torso, som ikke har meget med Malmös egenart at gøre.

Jan Christiansen tror ikke, København kommer til at bygge ret mange højhuse. Og de der bliver bygget, bliver placeret, hvor der er brug for dem. Man skal altså nok ikke regne med at se nye højhusområder skyde op på for eksempel Refshaleøen, omvendt er der heller ikke steder i byen, der er ubetinget 'højhusfredede'.

København må gerne larme

Jan Christiansen mener, at storbyer skal have lov til at larme både med lyd og lys. "Jeg er ikke ude efter et niveau som sydpå, hvor det lyder som om, enhver har skruet lyd-potten af knallerten og hvor der er fuld spot på hver en bygning. Men i dag, hvor folk bor i byen, fordi de har valgt det og ikke fordi de er nødt til det, tror jeg, at de fleste byboere faktisk kan lide et vist støjniveau og at lysreklamer og trafik får lov at signalere by. Under alle omstændigheder er støjforholdene reguleret i en temmelig restriktiv miljølovgivning", fortæller Jan Christiansen.

Byens lys

Byens lys arbejder stadsarkitekten intenst med. Jan Christiansen er ved at lægge sidste hånd på en belysningsplan for København: "Jeg kunne godt tænke mig, at vi bruger lyset meget mere. Under prøveoptagelserne på DR's nye aftenprogram, som bliver optaget i HT-terminalen, opdagede vi, at Rådhuset ligger i mørke, mens 7eleven og Dansk Industri funkler. Og belært af fx Kulturnatten, hvor byen virkelig er fantastisk belyst arbejder vi på en plan for belysning af fx broer, vigtige bygninger og ikke mindst detaljer. Det kan være mødet mellem tag og mur et sted på Christiansborg, eller lurblæserne på Rådhuset. Og så er der jo det fantastiske ved at arbejde med lys, at hvis det ikke virker, kan man altid hive lamperne ned igen. Det er lidt sværere med et byggeri", fortæller han.

Belysningsplanen bliver ikke alene skabt af arkitekter, men planlægges tværfagligt i samarbejde med blandt andet scenografer.

Metropolzonen: Det moderne gennembrud vol. 3

Metropolzonen, Københavns centrum, som Københavns Kommune netop nu har i kikkert, er for Jan Christiansen det sted i København, hvor storbyen rigtig træder i karakter. Her kom det første moderne gennembrud med jernbanen i slutningen af det 19. århundrede, det andet moderne gennembrud med 50'ernes SAS hotel, med Imperial og med buen ved Vesterport.

"Nu er det tid til et tredje moderne gennembrud. Jeg mener, sådan noget som Norman Fosters hotel i Tivoli og at tænke i højde og i byens lys, som PH formulerede det, er helt rigtigt", siger Jan Christiansen. Københavns Kommune kører i øjeblikket en arkitektkonkurrence om, hvad der skal ske i Metropolzonen.

Jan Christiansen er ikke så meget til bilfri boulevarder og nedgravede færdselsårer: "Det kan være fint enkelte steder at grave trafikken ned, og tung lastbiltrafik hører ikke hjemme i København. Men dels koster det masser af ressourcer at grave trafikken ned, dels må der gerne være biler i centrum. Når udlændinge besøger København spørger de, hvorfor der ikke er biler på gaderne. I forhold til udlandet er trafikproblemerne på H.C. Andersens Boulevard minimale", mener Jan Christiansen.

Danmark har brug for udenlandske arkitekter

Globaliseringen har givet mere ny og unik arkitektur, mener Jan Christiansen. Han fortæller: "Mange pessimister troede, arkitekturen ville blive homogeniseret, alt ville blive ens. Men der er sat en dialektisk proces i gang, hvor det internationale kaster en masse nyt af sig lokalt. Danske arkitekter er afsindigt dygtige og vinder priser og får opgaver verden over. Omvendt får København og Danmark uendeligt meget ud af de mange udenlandske arkitekter, der byder ind på opgaver her i landet for tiden. De kommer med friske øjne og genopdager vores kvaliteter - vores egenart. Egeraats huse på Krøyers Plads tolkede for eksempel Københavns tage meget smukt. Men husene blev for høje for københavnernes på det tidspunkt, vurderer Jan Christiansen

Samfundsarkitekten

Jan Christiansen er barn af 68'-generationen og har været en del af en generation af politiske arkitekter, som kunne deres Marx. Arkitekter har i en årrække i vidt omfang smidt samfundsengagementet af sig og koncentreret sig om æstetik. Men nu er der for Jan Christiansen at se kommet en ny generation af samfundsengagerede arkitekter: "Som stadsarkitekt er det dejligt at se interessen for fx billige boliger hos arkitekterne. Den store forskel, der er mellem os dengang og den nye generation er, at hvor vi var romantikere, er de realister. De tager fat i virkeligheden og gør noget ved den i stedet for at drømme. Det er et fantastisk træk, som kommer til at betyde meget for udviklingen af vores byer og vores arkitektur i fremtiden", mener Jan Christiansen.

TEMA:

I løbet af 2007 interviewer AA stadsarkitekter og planchefer rundt om i Danmarks 98 nye kommuner for at høre, hvad der skal ske med arkitekturen.

Rækken af interviews er en del af AAs kommunekampagne, som sætter fokus på kommunalreformens betydning for arkitektur og planlægning.

SUZANNE EBEN DITLEVSEN – NY STADSARKITEKT I RANDERS

Suzanne Eben Ditlevsen er ny stadsarkitekt i Randers Kommune. Et job, der i følge hendes egen vurdering kommer til at handle mere om ledelse og organisationsstrukturer end om arkitektur. I begyndelsen, i hvert fald. For der ligger masser af arkitektonisk potentiale i den midtjydske kommune.

Af Sofus Rex, projektleder

Vejen til Suzanne Eben Ditlevsens kontor i Randers Ny Kommune bugter sig mellem flyttekasser og kontormøbler, der ikke har fundet sammen med deres rette ejere endnu. Her i januar 2007, et par uger efter kommunalreformen er trådt i kraft, er Randers ved at indrette sig på en ny virkelighed, hvor seks kommuner bliver slået sammen til én. Ditlevsen har som stadsarkitekt ansvaret den nye kommunes planafdeling. Et job, der både handler om arkitektoniske visioner og om administration: "Når Randers har valgt at få en stadsarkitekt og ikke en planchef, er det for at markere, at Randes skal sættes på landkortet også arkitektonisk. I begyndelsen kommer jeg dog nok mest til at beskæftige mig med det rent administrative, for vi skal jo bygge en ny afdeling op fra bunden, samtidig med at vi skal slanke organisationen. Men efterhånden vil det mere udadvendte arbejde tage over", mener hun.

Arvesølvet

"Arvesølvet i Randers er vandet – vi har Danmarks eneste flod, der løber igennem byen og ender i havnen. Det betyder, at vi skal planlægge efter det særlige flow, vandet giver, og ikke efter et vandspejl foran byen, som havnebyer normalt gør", fortæller Suzanne Eben Ditlevsen.

Randers har andre kvaliteter end vandet. Middelalderbyen er en af dem, men også byens topografi er interessant. Når man kører ind til Randers med toget kan man se, hvordan byens røde tage næsten ligger i ringe på koterne og understreger, at Randers er placeret i et kuperet landskab. "Det er noget helt andet end i Herning, hvor jeg har arbejdet i nogle år. Her er landskabet simpelthen fladt. Det giver så til gengæld nogle unikke udsigter", siger Suzanne Eben Ditlevsen. Også Randers' 'røde funkis' – arbejderboligerne fra 30'erne – bærer på noget historie, som stadsarkitekten mener er en vigtig del af byens identitet. "Den røde funkis inspirerer til at gentænke Randers som arbejderby", fortæller hun.

Landsbyer bliver til boligbyer

Med storkommunen er fokus ikke længere kun på kvaliteterne i selve Randers. Den nye geografi med store landzoner og det nye kommunale ansvar for planlægning også for det åbne land giver nye muligheder. Ikke mindst livet i landsbyerne kan ifølge Suzanne Eben Ditlevsen ses i nyt perspektiv: "Tag en by som Langå. Den er en ideel by at bo i, hvis man arbejder i Randers eller Århus og gerne vil bo tæt på naturen til rimelige penge. Den er ikke så oplagt at pendle fra i bil, men de offentlige forbindelser hertil er ekstremt gode og betyder, at man faktisk kan bo på landet i en lille by med reel byidentitet – Langå er ikke en forstad - og arbejde i byen uden bil. At satse på Langå som bosætningsområde er en mulighed, der måske kan være svær at se fra den lille bys perspektiv, men som bliver tydelig inden for de nye rammer, storkommunen sætter", mener Suzanne Eben Ditlevsen.

Randers er et hængsel

København har Havnefronten og Carlsberggrunden. Randers har fjorden og Thorgrunden. På mange måder har Randers nogle af de samme udfordringer som Hovedstaden, men i en mindre skala. Alligevel inspireres Suzanne Eben Ditlevsen mere af forholdene i de umiddelbare naboregioner: "Når man skal planlægge ny havnefront i Randers skeler man selvfølgelig til, hvorfor Kalvebod Brygge ikke lykkedes med at bidrage til liv i byen. Men Randers er et hængsel, som samler den østlige del af Region Midtjylland med den østjyske byregion fra Randers til trekantområdet. Derfor orienterer vi os også meget imod, hvad der foregår umiddelbart omkring Randers Kommune. Visionen er at balancere mellem landudvikling og byudvikling", fortæller Suzanne Eben Ditlevsen.

I løbet af 2007 drager AA landet rundt for at tale med arkitekter og planlæggere i de nye kommuner. Interviewet med Suzanne Eben Ditlevsen er det tredje i rækken, som er en del af AAs fokus på kommunalreformens betydning for arkitektur og planlægning i Danmark.

”Det er svært at sige nej”

Når man varetager arkitekturen i et område, der er to en halv gange større end Bornholm og samtidig er omgivet af driftige iværksættere og forretningsfolk, kan det være svært ikke at blive grebet af stemningen og sige ja til det ene eksperiment efter det andet. Derfor er Marius Reeses fornemste opgave som planchef i Herning Kommune at bevare overblikket og kvaliteten i arkitekturen.

Af Ole Sønnichsen / Storyhouse

Det er nemt at blive forpustet, når planchefen i Herning Kommune begynder at referere listen over aktuelle projekter med et tydeligt arkitektonisk fingeraftryk rundt omkring i kommunen.

Et sted er der planer om et 23 etagers højhus til brug for idrætsorganisationen DGI, og det har inspireret andre, så der nu tales om en decideret højhuspolitik for byen inde på heden.

Et andet sted er man ved at etablere fremtidens boligområde med 500 boliger omkring en kunstig udgravet sø.

Et tredje sted er den amerikanske stjernearkitekt Steven Holl i gang med at opføre et nyt byggeri til Herning Kunstmuseum.

Og midt i det hele sidder altså planchef Marius Reese, 47, og skal forsøge at holde det forkromede overblik og skabe den perfekte balance mellem traditioner og eksperimenter. Han var frem til årsskiftet byplanchef i den gamle Herning Kommune, men med kommunalreformen fik han titel af planchef og overtog ansvaret for et område, der er to en halv gange større end Bornholm.

Derfor har en af hans første gerninger i det nye job også været at igangsætte arbejdet med en samlet arkitekturpolitik for den nye kommune. Den skal sikre kvaliteten i fremtidens byggeri i kommunen – både når det gælder offentlige og private byggerier.

”Jeg ser det som min – og hele min afdelings – fremmeste opgave at fastholde kvaliteten i byplanlægningen og arkitekturen i en målrettet dialog med borgerne og det omkringliggende samfund. Det er en slags pædagogisk opgave, hvor vi både skal formidle, hvad god arkitektur er, og bevare overblikket og være dem, der holder fast i helheden, når nogen skejer for meget ud,” mener Marius Reese.

”Og det er en svær balance. Indimellem er det svært ikke at slå det eksperimenterende ned, fordi man må kappe en hæl for helhedens skyld, også selv om det er på bekostning af den smukkeste løsning. Andre gange er det svært ikke at lade sig rive med af stemningen og forsøge at realisere et projekt, der er spændende og eksperimenterende. Da er det svært at sige nej, fordi det kunne være sjovt lige at prøve tingene af. Og så er det altså min opgave at forsøge mig ud i kompromisets kunst – uden at det går ud over kvaliteten i byplanlægningen og arkitekturen,” påpeger Marius Reese.

Hans udfordringer bliver ikke mindre af, at han har sin kontorstol placeret i en af de mere driftige egne af landet. Traditionen byder, at jyderne på heden er handlekraftige handelsfolk med masser af initiativ og ide – og det mærker planchefen jævnlige i sit arbejde.

Således arbejder han ud fra en politisk beslutning om, at Herning både som by og kommune skal være et regionalt fyrtårn. Det gælder på mange forskellige områder, men også i forhold til byplanlægning og arkitektur, der kan spille en afgørende rolle for, at byen som regionalt kraftcenter formår at trække nye indbyggere og virksomheder til.

”Der er et kæmpe drive i området, og engang imellem er det da lidt svært at få planlægningen til at følge med,” konstaterer Marius Reese med et grin.

”Derfor er det altid en udfordring at få afstemt energien og fremdriften med helhedsindtrykket og det lange perspektiv, så vi både ser ind i fremtiden og husker at respektere fortiden. Men når man som os, lidt banalt sagt, gerne vil være med i forreste række, så skal man også turde noget, der er anderledes,” tilføjer planchefen.

Og man skal ikke kigge langt omkring for at finde vovestykkerne. Ikke mange danske provinsbyer – hvis nogen overhovedet – arbejder med en politik for højhusbyggeri. Men det gør de altså nu i Herning.

”Herning er en ung og moderne by, og derfor kan højhuse sagtens passes ind i takt med, at presset på byområdet bliver større og større. Vi starter med DGI-projektet på 23 etager, og vi ved, at der er flere andre visioner og ideer i gang. Derfor vil vi være forberedt ved at have en overordnet politik, der siger noget om, hvilken retning vi skal bevæge os i forhold til højhusene,” forklarer Marius Reese, der i det hele taget er gået i gang med at gennemgå Hernings centrum med en tættekam for at få den rette udformning af midtbyen.

Men også i udkanten af byen sker der ting og sager. Således skyder projektet Fuglsang Sø op ad jorden og tegner rammerne for fremtidens boligområde med 500 hjem placeret omkring en kunstig gravet sø. Her har planchefen været i Holland for at hente inspiration.

”Jeg kan godt lide at rejse ud og hente nye ideer. Og i den senere tid har jeg været meget optaget af, hvad de laver i Holland. De er gode til at ramme de rigtige proportioner og huske det menneskelige aspekt i arkitekturen. Samtidig eksperimenterer de meget mere end i Danmark med fremtidens udformning af privatboligen, så der har vi hentet mange ideer til Fuglsang Sø projektet,” røber planchefen.

Samtidig holder han af at blive udfordret i projekter som det omkring Herning Kunstmuseum, hvor Steven Holls visioner skal passes ind i bybilledet.

”En kendt arkitekt som Holl er ganske kompromisløs i sin tilgang til sit projekt. Derfor har vi haft mange diskussioner om, hvordan vi nu får kunstmuseet til at passe ind i vores tanker omkring resten af området. Og da har hans tanker og ideer da været

med til at justere vores opfattelse af tingene, så det har været en udfordrende og lærerig proces for os alle,” mener Marius Reese.

Han har med sin nye jobbeskrivelse ikke længere kun ansvaret for Herning by, men hele kommunen, hvor sølle fem-seks procent er byzone. Derfor skal han nu også forene en række tidligere kommunecentre.

”Herning skal være hele regionens kraftcenter, men vi skal ikke glemme de tre gamle kommunecentre i Aulum, Vildbjerg og Kibæk. Det er en spændende udfordring, og det bliver skægt at arbejde med sammensmeltningen af by og land,” siger Marius Reese.

Og lige meget om han står inde i Herning eller ude på landet, så vil han i de kommende år arbejde for, at området drive og energi kommer til at afspejle sig i arkitekturen.

”Vi er forpligtede til at være vores tid bekendt, og det betyder, at vi skal turde eksperimentere. Det kommer ikke til at gå lige godt hver gang, men sådan er det at være nyskabende. Og eksperimenterne vil under alle omstændigheder være et vigtigt afsæt for at komme videre i den rigtige retning.”

Læren fra B&O

Struer Kommune er efter kommunalreformen en af landets mindste kommuner. Men det lægger ikke låg på ambitionerne hos planchef Bjarke Danvig, der mener, kommunen skal profilere sig på sine særpræg. En strategi der i høj grad også involverer den kommunale planafdeling.

Af Lars Madsen / Storyhouse

Planchef Bjarke Danvig, 52, har i de 8 år han har været ansat i Struer kommune, oplevet et øget fokus på behovet for udvikling og vækst – ikke blot konsolidering af den kommunale service og økonomi.

Under tidligere borgmestre, siger Danvig, blev der skabt frirum for nytænkning og vækst. Og under den nuværende er der en klar og udtalt forventning om udvikling.

”Der er et stort ønske om udvikling blandt politikerne. Nu skal der til at ske noget. Og det er jo en rar ting for en planafdeling, for udvikling er jo med rette noget, der forventes af netop os,” bemærker fynskfødte Bjarke Danvig og følger straks op med en ægte vestjysk tilføjelse:

”Jeg er egentlig ikke utilfreds.”

Noget af det, Struer Kommune de senere år har satset på, er at styrke bosætningen i kommunen. Det skyldes dog ikke, at Struer er en udkantkommune (Bjarke Danvig synes i øvrigt ikke om ordet), for problemet er ikke just mangel på villige tilflyttere.

”Når vi taler bosætning i Struer Kommune handler det nærmere om, at vi i en årrække har haft et stort potentiale, som vi ikke har fået gjort nok ved. Det er attraktivt at bo her, fordi du kan bo ved fjord og skov og kun have 10 minutters kørsel til den lidt større provinsby Holstebro, og det trækker også til, at vi har den største Limfjordslystbådehavn. Men vi har faktisk ikke kunnet tilbyde boliggrunde nok til at følge med efterspørgslen og har simpelthen måttet henvise til Holstebro,” fortæller planchefen.

Derfor har en del af hans arbejde de seneste år drejet sig om at finde ledige grunde, og det har ikke været let. For at få lov til at ekspropriere skal en kommune nemlig dokumentere, at den har solgt en masse grunde, og det har været svært, eftersom Struer Kommune netop har manglet grunde at sælge. Kommunen har derfor været nødt til at opkøbe arealer til byudvikling i mindre bidder, hvilket har reduceret den ønskede vækst.

Men nu er problemet ved at være løst, og planlægningen for de eksproprierede områder vil Bjarke Danvig sørge for at få lavet således, at kommunens særpræg kommer stærkt til udtryk.

”Næsten alle kommuner fremhæver som en af deres vigtigste styrker, at de har en meget smuk natur. Det mener vi også, at vi har, men det er meget vigtigt for os, at den bliver bygget ind i vores boligområder, hvilket stiller krav til vore lokalplaner. For eksempel skal man kunne fornemme landskabet, når man ankommer til sin bolig. I stedet for at køre rundt i lukkede byrum og gader, skal du køre igennem landskabet og have udsigt over det, når du kører til dit hus,” forklarer Bjarke Danvig.

Et spørgsmål om nicher

Konceptet kan måske synes som en detalje. Men det er netop i detaljen, at en kommune som Struer, der har under 25.000 indbyggere, kan adskille sig fra så mange andre. Parallellen til Struers mest kendte virksomhed – B&O – er naturligvis oplagt, og Bjarke Danvig griber den gerne.

”Vi kan ikke sammenligne os direkte med B&O, men de er en virksomhed, som er mikroskopisk på verdensmarkedet og alligevel har formået at dyrke nogle nicher. Jeg tror, vi skal gøre det samme i kommunen. Ikke kopiere et designkoncept, men indtænke arkitektonisk kvalitet i alle områder. Bl.a. naturgivne kvaliteter i bybygningen – integrationen af den omgivende natur i ny boligområder”

Et andet fokusområde for Bjarke Danvig er havnen i Struer, som også skal udvikles, gerne med såvel boliger som virksomheder (flere investorer har allerede udtrykt ønske om at komme til). Planafdelingen arbejder for tiden på en ny lokalplan for området.

At Bjarke Danvig overhovedet havnede i Struer skyldes ikke mindst, at han her fik mulighed for at arbejde med store helheder. Efter 10 år på tegnestue og en tid i en mindre kommune, var han ivrig efter at komme til at male med den store pensel.

”En af de større ting, vi har i gang, er den helhedsorienterede byfornyelse. Struer centrum er præget af et gadegennembrud bag gågadenettet, som er et stort parkeringsområde. Vi prøver nu at løfte det, så det ikke blot fungerer som parkeringsplads i dagtimerne, men også kan generere mere liv og være et rart sted at være. Vi omdanner p-områder, satses på grønne områder, måske mere vand og en anden belysning, og så har vi fået et nyt kulturhus. Det kører ret godt,” lyder det tilfredst fra Bjarke Danvig.

Han nævner også, at Struer Kommune har fået et kommuneatlas – og sørget for, at det ikke bare står og samler støv.

”Vi er nok den eneste kommune i landet, der er gået skridtet videre og har indarbejdet kommuneatlassets bevaringsværdier i en bindende og vejledende lokalplan.”

Lovende fremtid

En anden ting, der er tilstødt planlægningen i Struer Kommune, er den tidligere Thyholm Kommune, som ved kommunalreformen smeltede sammen med Struer. To kulturer skal nu samarbejdes, og Bjarke Danvig har da fornemmet forskelle, blandt andet i kraft af, at en lille kommune som Thyholm ikke har haft de samme ressourcer at sætte ind på planområdet. Individuelle hensyn kan være på sin plads, men den overordnede helhed er vigtig.

”Vi skal sikre både lovlighed og at vore borgere er lige for loven,” mener Danvig.

”På Thyholm er der steder, hvor landskaberne er *meget* flotte, også flottere end i den gamle Struer Kommune. Og der arbejder vi nu med, at de boligområder, der er blevet udlagt på Thyholm, skal have flere indbyggede kvaliteter. For eksempel ved at bygge naturen ind i områderne på samme måde, som vi selv har arbejdet med,” siger Bjarke Danvig.

Et af planarkitektens håb for fremtiden er, at kommunen får formuleret en egentlig arkitekturpolitik, som ikke bare handler om bygninger i traditionel forstand, men om at få arkitektfaglige dyder og kvaliteter ind i mange flere sammenhænge. Derfor glæder Bjarke Danvig sig over den politiske fokus på arkitektur, han de senere år har mærket.

”Der har blandt andet netop været et forløb, hvor politikerne har formuleret deres visioner for Struer Kommune. Det er en god ting, for alt for ofte bliver kommunalplaner alene til i embedsværket. Det er vigtigt at få politisk ejerskab til udviklingen – og dermed også få mere politisk engagement,” fastslår planchefen.

”Jeg har tiltro til, at det fremover i endnu større grad vil ske i Struer.”

Danmarks rigeste arkitekt

Stadsarkitekt Henrik G. Berthelsen fra Horsens er bestemt ikke ked af det. Han er stadsarkitekt i en by, der vil noget med arkitekturen, og hvor indbyggerne er oprigtigt engagerede i byens udseende. Nå ja – og så har han over 100 mio. kr. om året til at investere i kommunens fysiske udformning.

Af Lars Madsen / Storyhouse

Det er 10 år siden, Henrik G. Berthelsen blev stadsarkitekt i Horsens, men han kan stadig erindre stillingsannoncen.

Det fremgik nemlig tydeligt af den, at Horsens Kommune ville noget nyt. At der ligger en ingeniørhøjskole i byen havde således længe betydet, at teknisk forvaltning var præget af mange ingeniører og få arkitekter, og at byen, som den 57-årige stadsarkitekt siger, ”blev for strømlinet i forhold til trafikken”.

Men nu skulle det i stigende grad være arkitekter og ingeniører i fællesskab, der udviklede og udformede byen. Det var vist heller ikke nogen hemmelighed, at byrådet så et godt ”by-brand” i at ansætte en statsarkitekt.

Og derfor – samt selvfølgelig lidt af andre årsager så som at Horsens er en havneby og en gammel arbejderby med masser af gamle, spændende fabriksbygninger midt inde i bymidten – søgte Henrik G. Berthelsen jobbet i den 80.000 indbyggere store kommune og fik det.

Alle kommunens anlægskroner

Stadsarkitektens fornemste rolle er at sikre helhedsløsninger, der involverer den brede faglighed i forvaltningen. Det er altså store slag, der skal slås, men Henrik G. Berthelsen har også midlerne til det.

”Mit arbejdsfelt har *alle* kommunens anlægskroner, og det er faktisk ikke normalt, at det alene er arkitekterne, planlæggerne og ingeniørerne, der i fællesskab har det ansvar. Faktisk er det nok det eneste sted i Danmark, det er sådan,” forklarer stadsarkitekten, som i dag har 40 medarbejdere og desuden er formand for Danske Planchefer.

”Det var nok også lidt grunden til, at jeg søgte stillingen. Jeg havde aldrig haft ansvaret for så mange penge før. Og det er fedt. Det betyder jo, at det er os selv, der – efter at kommunalbudgettet er godkendt – igangsætter og fuldfører de mange projekter. Hvis vi for eksempel skal lave et nyt vejstykke, så laver vi en projektorganisation med en planlægger, en vejmand, en vejdriftsmand og en landskabsarkitekt, og så er de klar til at realisere deres resultater med det samme. Selvfølgelig holder vi også borgermøder, så alle bliver hørt og lyttet til. Det giver de bedste resultater og har været en dyd i Horsens i mange år, men efterfølgende er vi altså generelt ret handlekraftige, fordi beslutningerne ikke skal gennem så mange led.”

Et andet eksempel på selvbestemmelsen er, at det er de kommunale arkitekter og ingeniører, der har bygherrerollen på alle kommunale projekter.

”Det er en kæmpe udfordring at køre projekterne helt igennem, lige fra skrivning af byggeprogram over afholdelse af arkitektkonkurrence til at bygningerne står færdige. For eksempel er vi lige nu i

gang med fire børnehaver til 28 mio., en skole til 98 mio., og et nyt stadion til vores superligahold til 100 mio. Det er temmelig mange penge, vi har gang i, og vores medarbejdere synes, det er fantastisk at være med i kæmpe projekter, hvor de samarbejder med nogle af de store og dygtige arkitekt- og ingeniørfirmaer i Danmark,” siger stadsarkitekten.

Måske derfor har han kun ”mistet” én medarbejder til den noget bedre lønnede private sektor.

Samarbejde om arkitektur

I løbet af sine 10 år som stadsarkitekt har Henrik G. Berthelsen oplevet, at en af hans arbejdsopgaver er at øge befolkningens og lokalpolitikernes bevidsthed om god arkitektur og Horsens’ kulturarv – såsom værdien af at bevare og genanvende de gamle fabrikker i bymidten, der lige nu er ved at blive bygget om til ældrecenter, boliger etc.

Horsens har dog siden 1980 haft en stram arkitekturpolitik, og faktisk var det før den store kulturopblomstring netop arkitekturen, horsensianerne i undersøgelser erklærede sig mest stolte af. Det er også tydeligt på mængden af læserbreve i Horsens Folkeblad, at borgerne har en mening om lokalplaner og arkitektur.

Endvidere har byen høstet hæder for sin arkitektur, dels ved at blive kåret som Årets By i Jyllands-Posten i 2002, hvor årets tema for kåringen var ”arkitektur og samarbejde”, dels i form af Byplanprisen, som tilfaldt Horsens i 2005.

Men det, at Horsens har haft succes med at brande sig som kulturby, har gjort stoltheden i byen endnu stærkere. Henrik G. Berthelsen nævner det gamle statsfængsel som et eksempel.

”Da jeg kom til byen, skulle det bare væk. Det syntes alle. Men de seneste fire-seks år har debatten ændret sig til at gå på, at det selvfølgelig skal bevares, og nu er spørgsmålet bare hvordan.”

Stadsarkitekten har desuden gjort sit til, at lokalpolitikere har fået en bedre indsigt i arkitekternes arbejde. I forbindelse med et møde med politikerne for nogle år siden sørgede han og medarbejderne fra Teknik- & Miljøafdelingen simpelthen for at fylde mødelokalet med byggematerialer, så politikerne fik et førstehåndsindtryk af, hvad en teglsten egentlig er, og hvad forskellen er på tagrender i plastik og zink.

”Det er politikerne, der bestemmer, hvis vi ikke kan nå til enighed med ansøgerne, selv om det heldigvis sjældent er tilfældet. Men derfor er det stadig godt at lære dem noget god faglighed, som de kan bruge til at beslutte ud fra,” forklarer Henrik G. Berthelsen.

Utraditionelle planlægningsværktøjer

Stadsarkitektens afdeling er i det hele taget ikke bange for at tage utraditionelle metoder i brug. På det tidspunkt, hvor Henrik G. Berthelsen blev ansat, kom det eksempelvis indimellem til en dårlig stemning mellem byens private arkitekter og ingeniører og så kommunen, når forvaltningen gjorde indvendinger mod lokale byggeplaner.

”Men så holdt vi et møde med arkitekter, ingeniører og landskabsarkitekter om, hvordan vi kunne samarbejde, og vi fandt blandt andet ud af, at de skulle komme til os, *inden* de lavede aftaler med deres bygherre. Det samarbejde har med tiden udviklet sig til, at vi har været på studierejser

sammen til Malmø, London, Barcelona, Hamburg og Berlin. Nu foregår vores samarbejde i en meget konstruktiv atmosfære,” fortæller Henrik G. Berthelsen.

Et andet utraditionelt initiativ handler om salget af kommunale byggegrunde.

”Vi tager simpelthen på bygge- og boligmesser i Vejle, Horsens og Århus og sælger kommunale grunde. Vi har vores egen lille stand og står lige ved siden af dem, der sælger tagrender, forsikringer og så videre. Og der er stor søgning på vores stand,” siger stadsarkitekten og opsummerer oplevelsen med fire ord, der også kunne dække så meget andet, han har fortalt om:

”Det er rigtig fedt.”

Ruhr som inspiration

Aalborg – og ikke mindst byens havnefront – har i årtier været kendt for tung cementindustri. Nu er meget af industrien lukket, og den lokale stadsarkitekt glæder sig over de udfordringer og muligheder, han står over for på havnen. Samtidig skal han til at udvide sin horisont, nu hvor kommunen er blevet lagt sammen med tre mindre kommuner.

Af Lars Madsen / Storyhouse

Knud Tranholm, stadsarkitekt i Aalborg, har været på flere besøg i Ruhrdistriktet, og som så mange andre har han set et væld af slidte, kæmpemæssige betonanlæg, skorstene og højovne. Men han har også set noget andet i de sværindustrielle komplekser. Knud Tranholm har set paralleller til noget hjemme i Aalborg. Og vigtigst af alt: Knud Tranholm har set muligheder.

”Jeg har været der nogle gange og er blevet meget bevidst om at bruge industrien som ressource. Det værste ville faktisk være, hvis man rev de gamle komplekser ned. Det startede man med at gøre med udviklingsprojektet Emscher Park i Ruhr. Men så fandt de ud af, at de faktisk var i færd med at fjerne områdets identitet. Industrien var jo deres katedraler,” siger Tranholm og leverer så pointen:

”Man kan sige lidt det samme om Aalborg.”

Derfor skal Industribyens markante bygningskomplekser på den aalborgensiske havnefront ikke per automatik rives ned og erstattes af funky lejlighedskomplekser. I stedet skal de udnyttes og inkorporeres i et moderne Aalborg, og Knud Tranholm er begejstret over udfordringen.

”Der er rigtig meget gang i den i Aalborg. Jeg tror, det er den by, der forandrer sig mest i landet. De sidste 10-20 år er næsten al tung industri lukket ned, og det giver os enorme muligheder for at planlægge og tænke i sammenhænge, fordi der er tale om ret store enheder. Samtidig bevarer vi noget af det for stadig at fortælle historien om denne lidt vilde, rå by. På den ene side skal vi give muligheder for nye, attraktive boliger og kontorer og så videre. På den anden side skal vi passe på med ikke at domesticere havneområdet, som det især er sket i København. Havnearealerne skal komme hele byen til gode.”

Arkitekturdebatten skal kvalificeres

Hvad Knud Tranholm har lært i Ruhr, afspejler sig eksempelvis i et af Aalborgs vartegn – kraftværket Nordkraft.

Omdannelse til et center for kultur og fritid. Aktiviteter som kunst, musik, film, teater, idræt, små butikker som understøtter aktiviteterne, et projekt som kommunen står for.

”Det gælder om at læse stedets muligheder. Man skal ikke fornægte det, men gøre det til sin styrke. Sammenkoblingen af den folkelige idræt i form af DGI-landsdelscenter og kulturen synes jeg er meget spændende.

Et andet projekt vedrører et område tæt på Nordkraft, hvor en klynge udtjente, himmelstræbende foderstofsiloer afventer deres skæbne.

”Det er et meget markant område, som vi faktisk kalder Lille Manhattan. Siloerne ligger rundt om byens ældste havnebassin, og vi har sat en proces i gang med fem grupper, som hver især skal belyse stedets muligheder ud fra bestemte temaer,” fortæller Knud Tranholm.

Således skal Gehl Architects tænke området ud fra værdier som menneskelige rum, tryghed og klima. Århusianske Cubo i samarbejde med Aalborg-firmaet NORD skal dyrke det rå genbrug af bygningerne. Metopos, der er udsprunget af den lokale Arkitektur og Designskole skal komme med bud på, hvordan området kan styrke Aalborg som viden- og oplevelsesby. Arkitema skal arbejde med storskala og bæredygtigt byggeri. Det samme skal Schmidt, Hammer & Lassen. Selv om de hver har fået et særskilt tema, skal de alle levere et samlet idéforslag.

”I april vil grupperne fremlægge deres forslag i en workshop i Arkitekturforum, som er en lokal interesseorganisation for byggeriets interessenter og aktører. Forslagene skal være med til at kvalificere debatten, i stedet for at det bare er os i kommunen, der planlægger hele byen. Der er nemlig efterhånden blevet skabt en meget stor interesse for arkitektur her i byen,” siger Knud Tranholm.

Stadsarkitekten påpeger, at en medvirkende grund til den store interesse sikkert skal findes i det faktum, at Aalborg sidste år af Kulturarvsstyrelsen og Fonden Realdania blev udpeget som en af landets fire kulturarvskommuner. Aalborgs tema er selvfølgelig industri.

Store linjer og kærlighed til detaljen

Knud Tranholm, som i dag er 60 år, har efterhånden været stadsarkitekt i Aalborg i ni år, men han har faktisk arbejdet i kommunen i hele 30 år. Han er uddannet som arkitekt fra Århus i 1975 og blev i sin tid ansat som byplanlægger i Aalborg, da et stort gadegennembrud i det gamle Aalborg blev opgivet, og der skulle i stedet gennemføres en byfornyelse af den nedslidte bydel.

Med strukturreformen har Knud Tranholm imidlertid fået helt nye udfordringer, fordi Aalborg kommune er blevet større. Ved kommunesammenlægningen kom kommunerne Hals, Nibe, Sejlflod således ind under Aalborgs vinger.

”Det har været meget positivt, for de har selv valgt at blive sammenlagt med Aalborg Kommune,” fortæller Knud Tranholm.

”Jeg synes, det er lidt spændende. Vi er blevet en større Limfjordskommune, og vi har fået en gammel købstad i form af Nibe, vi har fået mange slags markante landskaber og vi har fået indsejlingen til Limfjorden. Der er mere historie at knytte an til, og det skal vi naturligvis være opmærksomme på, når vi planlægger fremover.”

Allerede i år skal fire forskellige planstrategier smeltes sammen til én. Og i 2009 skal der på samme vis foreligge én kommuneplan. Det er en travl tid, siger Knud Tranholm, for han har ikke oplevet nogen voldsom stigning i antallet af medarbejdere.

Samtidig betyder kommunesammenlægningen, at Knud Tranholm i sin egenskab af stadsarkitekt skal justere sit sigte. Han og organisationen skal simpelthen lære at tænke på en ny måde, når der tænkes Aalborg.

Visionerne skal bredes ud og omfatte de nye muligheder i et større område. Visionen bliver bredere, og dér har jeg som stadsarkitekt en vigtig rolle. Indtil nu har det meget været havnefronten, det drejede sig om, og nu er aktionsradiussen så blevet større. Men det bliver også sjovere,” siger Knud Tranholm.

At han skal til at tænke større, får ham dog ikke til at glemme de små ting. Knud Tranholm er oprindeligt tømrer af uddannelse, og heri ser han årsagen til, at han nærer stor forkærlighed for detaljen. Han er sikker på, at han også fremover vil interessere sig for mønstret og stofligheden i stenene, når et område ved havnefronten skal have ny belægning.

”Selv om det meget handler om de store linjer, slipper jeg aldrig håndværket,” erklærer han.

Århus under udvidelse

Afdelingsarkitekt Niels-Peter Mohr har rigeligt at se til i Århus. De seneste år har byen oplevet en kraftig befolkningstilvækst, og mange flere vil komme til i de kommende år. Derfor bygger man ikke bare nye huse i Århus Kommune. Man bygger byer.

Af LARS MADSEN

Da Niels-Peter Mohr en uge før interviewet til denne artikel bliver spurgt, hvilke sager der fylder mest i hans arbejde for tiden, er der ingen tøven i afdelingsarkitektens stemme. Han nævner havnen. Og han nævner Lisbjerg.

Der er tale om to projekter, og der er tale om to forskellige strategier for kommuneudvikling. Men der er også tale om grene, der skal bære samme frugt. Begge projekter har nemlig det til fælles, at de bliver nye byområder, at de vil kunne huse en hulens masse mennesker, og at de er projekter i meget stor skala.

”Det er vigtigt at se projekterne i et overordnet perspektiv,” insisterer Niels-Peter Mohr i den indledende ordveksling under selve interviewet.

”Kommuneplanen er det overordnede værktøj til fysisk planlægning, og under den finder vi så blandt andet disse to projekter. De er del af en overordnet strategi for kommuneudvikling, som løber ad to spor. Den ene er byvækst, altså by i nye områder, hvilket Lisbjerg er et eksempel på. Den anden er byomdannelse, altså omdannelse af eksisterende by, hvilket vi vil se på havnen.”

Især det første er nyskabende. Kun enkelte steder i Danmark er der inden for de sidste mange år blevet gjort forsøg på at bygge nye byer, men det begynder man nu på i Århus, siger Niels-Peter Mohr.

”I den kommende kommunalplan for 2009 vil vi i modsætning til den nuværende kommunalplan fokusere på at bygge helt nye byer op på øde marker i stedet for at bygge til rundt om Århus, som lag på et løg. Det skal være rigtige byer med erhvervsliv, centrum og boligkvarterer.”

NY BY MED IDENTITET

Det er derfor, at en helt ny skole i august næste år kan slå dørene op for sine første elever ude på noget, der nærmest er en bar mark nord for Århus. Vist vil der gå veje til skolen, men i forhold til bebyggelse kommer den til at ligge mærkeligt afsides. I nogle år i hvert fald. For rundt om den skal projektet ”Ny by Lisbjerg” bygges op, og faktisk vil skolen ende med at ligge midt i en rigtig by med 25.000 indbyggere.

”Skolen kommer til at ligge på byens torv, og uden om vil vi bygge efter en plan med højere og tættere byggerier, end man normalt ser i forstæder. Det gør vi fordi, det skal være arealøkonomisk, og fordi det skal være en rigtig by og ikke en soveby. Vi tror på, at folk ønsker mere identitet i det sted, de bor,” siger Niels-Peter Mohr.

Identitet har området på sin vis allerede, eftersom det ”gamle” Lisbjerg – en landsby ved siden af den kommende by – er et af de steder, byen Århus i sin tid voksede frem fra. Det vil blive markeret på forskellig vis i ”ny by Lisbjerg” og være med til at skabe byens identitet, siger Niels-Peter Mohr.

”Det bliver et af temaerne i den nye by. Vi har blandt andet talt om at markere de steder, hvor der tidligere har stået langhuse. Man kunne for eksempel markere pælemærkerne fra husene i det nye torv ved at lægge rød granit i det gule. Det princip, der hedder en stjerneudstykningslinje, som stammer fra 1700-tallet, vil vi også anvende. Man kan stadig se de stjerneformede markudstykningslinjer, og dem vil vi så prøve at fastholde med grønne kiler gennem byen.”

Hvornår den færdige by står klar er svært at sige, men Niels-Peter Mohr vil gætte på, at der om 5-10 år vil være sket en kraftig befolkningstilvækst i området. Hvis alt går efter planen, vil de nye indbyggere omtrent samtidig kunne tage ind til Århus med en helt ny letbane, hvis første etape – som den pt. er skitseret – kommer til at gå fra Lystrup via netop Lisbjerg, det nye universitetshospital i Skejby og havnen til Århus H.

Og på havnen vil indbyggerne fra den nye by meget passende kunne træde lige ud i en lige så ny bydel på ”De Bynære Havnearealer”.

ÅBNING MOD BUGTEN

På ”De Bynære Havnearealer” er der nemlig et tresøjlet projekt undervejs, som blandt andet vil betyde, at 7.000 mennesker får bolig og 10-12.000 får arbejdsplads på Nordhavnen.

”Det bliver et helt ”brokvarter”, vi bygger op. Et kvarter med eget centrum, butikker og arbejdspladser. Den politiske vision er, at det skal være en levende bydel, hvor man blander bolig og erhverv, store og små, ejere og lejere. End del af boligerne i første etape har byrådet for eksempel bestemt skal være almene, hvilket er lidt epokegørende lige ud til bugten,” siger Niels-Peter Mohr og afviser dermed, at der bliver talt om et udsigtskvarter forbeholdt de smarte og rige.

”Det bliver selvfølgelig ikke i den billige ende,” tilføjer han dog.

Men det ændrer ikke på, at kvarteret skal være åbent og interessant for alle Århusborgere, så der vil blive selvstændige attraktioner at cykle efter for alle, hvad enten det bliver i form af en squashbane eller en god fiskehandel, og der bliver offentlig adgang til øverste dæk i det 142 m høje hus, som er projekteret i første udbud, og der bliver kanaler at sejle på og en promenade at fiske fra.

Nordhavnen er den ene søjle i projekt ”De Bynære Havnearealer”, og de to andre søjler er mindst lige så møntede på bysbørn over en bred kam. Den ene af disse søjler er således en rekreativ forbindelse fra Risskov i nord til Marselisborgskovene i syd, hvor man kan cykle og gå langs vandet. Den sidste søjle er anlæggelsen af en enorm plads flankeret af to ”bastioner” – store bygningsværker som dels vil rumme et hovedbibliotek, dels vil rumme uddannelsesinstitutioner.

Således får Århus med projektet ikke blot flere boliger, men også en gennem mange år eftersukket ”åbning” af de indre havnearealer, så by og bugt igen kan kysse hinanden et stenkast bag domkirken og latinerkvarteret.

POSITIV NYTÆNKNING

For at det ikke skal være løgn, er der flere projekter på programmet i Århus. Blandt andet er der allerede nu udpeget beliggenhed til fire andre nye byer, som kan komme til at følge i hælene på Lisbjerg.

Det kommer således næppe bag på nogen, at Niels-Peter Mohr ikke har meget fritid for tiden, men den 50-årige chef for kommuneplanafdelingen klager ikke. Han er trods alt med til at ændre konturerne for landets næststørste by i et omfang, der ikke er set siden anlæggelsen af Gellerupparken og de store parcelhuskvarterer i 60'erne og 70'erne.

”Vi går fra at være 300.000 indbyggere i disse år til at være 75.000 flere i 2030, og de mennesker skal der være plads til. Samtidig skal der skabes 50.000 nye arbejdspladser og 10-15.000 flere studiepladser. Der skal positiv nytænkning til for, at det kan lykkes, og det er det, vi er i gang med,” siger Niels-Peter Mohr.

”Vi vil bruge de nye indbyggere og arbejdspladser til at gøre byen endnu mere levende og attraktiv.”